

باسمہ تعالیٰ

و بذکر ولیہ ارواحنا فداہ

رزق حلال

اقتصادی بر موضوع:

اقتصاد و فرہنگ

گرد آورنده: علی خانزادہ

فهرست

- ۱- مقدمه
- ۲- تعریف رزق
- ۳- رزق حلال در قرآن
- ۴- جایگاه رزق حلال در کلام اهل بیت
- ۵- اهمیت کسب رزق حلال
- ۶- عوامل کاهش رزق حلال
- ۷- عوامل فزونی رزق
- ۸- تفاوت رزق حلال و رزق طیب
- ۹- رزق حرام
- ۱۰- منشور اخلاقی و رعایت اصول در کسب رزق حلال
- ۱۱- تتمه

مقدمه :

از آنجا که مهمترین زمینه و مقدمه در تکامل و تعالی بشر در فرهنگ اسلامی و مکتب اهل بیت علیهم السلام، لقمه حلال است و از سویی ارتباط مستقیم با دو مبحث اقتصاد و فرهنگ دارد عنوان "رزق حلال افقی بر موضوع اقتصاد و فرهنگ" را مد نظر قرار داده و بادر نظر گرفتن "ادراک آسان" با نگاهی "اجمالی و مختصر" به این موضوع پرداخته ایم. از آنجا که انسان دارای دو بعد جسم و روح است و بقا از آن روح است و باید تمام برنامه‌ها و تلاشهای انسان در مسیر دستیابی به کمال شایسته روح باشد. با این دیدگاه، دین مبین اسلام در هر زمینه‌ای از زندگی، نسبت به روح و سلامت و کمال آن توجه ویژه‌ای دارد. سلامت روح در گرو استفاده صحیح و مطلوب از مال حلال است و بی توجهی به این موضوع، عوارض و پیامدهای منفی و مخربی را برای صعود انسان به قله‌های تعالی به وجود می‌آورد. بر این اساس تأکید بر به دست آوردن مال حلال در فرهنگ دینی بسیار به چشم می‌خورد.

و از سوئی ذکر این نکته هم لازم است که با توجه به آیات قرآن، خدای سبحان، هرگز ما را به چشم پوشی از مواهب الهی دعوت نکرده و فقر را ارزش و نعمت به حساب نیاورده است.

اداره زندگی اگر چه مورد تأکید فراوان اسلام واقع شده است، اما به انسان اجازه داده نشده است که از هر راهی یا هر ابزاری زندگی اش را تامین کند، بلکه باید با رعایت قوانین و ضوابط دقیق از ورود مال حرام در زندگی جلوگیری کند.

بر اساس آیات قران و احادیث اهل بیت علیهم السلام کسب روزی حلال و آموختن مسائل مربوط به آن یکی از مهمترین زمینه‌های تقویت دینداری شمرده شده است به گونه‌ای که امام باقر (ع) در این زمینه می‌فرماید:

عن محمد بن مسلم، عن أبي جعفر (عليه السلام) قال: تفقهوا في الحلال والحرام وإلا فأنتم أعراب

امام باقر(ع) فرمودند: حلال و حرام خدا را بیاموزید و چنانچه ندانید بیگانه به شمار می آید.
المحاسن ج ۱ ص ۲۲۷.

و یا اینکه امام صادق (ع) می فرمایند :

عن أبي عبد الله (ع) قال : حديث في حلال وحرام تأخذه من صادق خير من الدنيا وما فيها من ذهب أو فضة.

یاد گرفتن یک سخن در باره حلال و حرام خدا که از فرد راستگویی باشد بهتر از دنیا و همه دارایی های آن اعم از طلا و نقره خواهد بود . المحاسن ج ۱ ص ۲۲۹.

یونس بن یعقوب ، عن أبيه قال : قلت لأبي عبد الله (عليه السلام) : إن لي ابناً قد أحب أن يسألک عن حلال وحرام ، لا يسألک عما لا يعنيه ، قال : فقال لي : وهل يسأل الناس عن شيء أفضل من الحلال والحرام ؟

یونس بن یعقوب از پدرش روایت می کند که به امام صادق(ع) گفتم : فرزندی دارم که دوست دارد از شما درباره حلال و حرام الهی بپرسد نه از مسائلی که فایده ای برایش ندارد. امام (ع) فرمودند :

آیا سوال از چیزی با فضیلت تر از پرسش از حلال و حرام وجود دارد؟

یکی دیگر از برکات کسب رزق حلال ، عفو و آمرزش گناهان است. خدای متعال با اسباب مختلفی گناهان انسان را می بخشد که توبه، شفاعت، عبادات، ولایت اهل بیت - علیهم السلام - ، خدمت به مردم و... از این اسباب هستند. یکی از این سبب ها تلاش در پی کسب رزق حلال است.

رسول خدا - صلی الله علیه و آله و سلم - فرمود :

مَنْ بَاتَ كَالَّذِي مِنْ طَلَبِ الْحَلَالِ بَاتَ مَغْفُورًا لَهُ؛ کسی که با خستگی به سبب تلاش روزانه برای کسب حلال، شب را به صبح برساند، آمرزیده می شود

تعریف رزق :

مفهوم رزق یکی از مهم ترین و پررنگ ترین مفاهیم مرتبط با آفرینش است که پیوند عمیقی با زندگی انسان ها دارد

معانی در زبان عرب بر دو معنای لفظی و اصطلاحی تقسیم می شوند:

کلمه رزق واژه‌ای عربی است که معنای لغوی آن روزی می باشد و معنای اصطلاحی آن به معنای خوراک روزانه، یا نصیب و بهره به کار رفته است. توضیح بیشتر اینکه رزق در اصطلاح چیزی است که می توان از آن بهره برداری کرد. پس رزق چیزی است که قابلیت بهره برداری دارد، در نتیجه رزق هر کس غیر از دارایی و ثروت اوست. پس رزق هر کس به میزان برخورداری او از نعمت است نه میزان دارائی اش. زیرا خداوند روزی خود را شامل حال همه‌ی بندگانش می کند.

جهت آشنایی شما عزیزان در اینجا به صورت خلاصه به اقسام رزق اشاره میکنیم:

رزق مقسوم ، رزق مملوک ، رزق موعود ، رزق مضمون

۱- رزق مقسوم : همان رزقی است که از روز ازل برای همه مشخص گردیده است .

۲- رزق مملوک : رزقی است که مالکش مشخص شده ولكن ممکن است مصرف کننده کسی دیگر باشد.

۳- رزق موعود: رزق خاصی است که خداوند وعده اش را به اولیاء خودش داده است.

۴- رزق مضمون : رزقی است که به اندازه روزانه هر فرد مصرف میشود.

نکته ضروری در این بخش ذکر این مطلب می باشد که در مسائل مربوط به صعود و سقوط انسان در حوزه بندگی ، رزق به دو بخش مهم و اصلی تقسیم می گردد. که توجه به آن بر هر مسلمان واجب و لازم می باشد.

الف - رزق حلال

ب - رزق حرام

الف - رزق حلال

خدای سبحان در قرآن کریم در خصوص رزق حلال چه می فرماید؟

{هل من خالق غیرالله یرزقکم من السماء والارض }

آیا خالق غیر از خدا وجود دارد که شما را از آسمان و زمین روزی دهد. (فاطر / ۳)

{كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ }

از نعمت های پاکیزه ای که به شما روزی داده ایم، بخورید. (سوره بقره/ ۵۷)

{فابتغوا عندالله الرزق }

تنها روزی را نزد خدا بجوئید (سوره عنکبوت، آیه ۱۷)

{وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا }

هیچ جنبنده ای در زمین نیست جز آن که روزی او بر خدا است. (سوره هود، آیه ۶)

{إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ }

به راستی خداوند تنها روزی دهنده و صاحب قوت و قدرت است. (سوره ذاریات، 58)

{وَيَرْزُقُهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا }

و او را از جایی که گمان ندارد روزی می دهد؛ و هر کس بر خدا توکل کند، کفایت امرش را می کند؛ خداوند فرمان خود را به انجام می رساند؛ و خدا برای هر چیزی اندازه ای قرار داده است. (سوره

مبارکه طلاق آیه ۳)

حتی در سوره مبارکه جمعه که توصیه آن به رها کردن کار و شرکت در نماز جمعه می باشد ، می فرماید: هنگامی که نماز پایان یافت، شما آزادید در زمین پراکنده شوید و فضل خدا را بطلبید (به دنبال روزی بروید) و خدا را بسیار یاد کنید، شاید رستگار شوید! (جمعه؛ ۹)

از این آیه استفاده می کنیم که حتی روز تعطیل و به جا آوردن اعمال عبادی در روز جمعه، مانعی برای فعالیت های اقتصادی سازنده نیست.

اهلبیت عصمت و طهارت چگونه جایگاه رزق حلال را بیان نموده اند :

در ابتدای این بخش نظر شما را به روایتی زیبا و پندآموز از امیرالمومنین صلوات الله علیه جلب میکنیم :

مرحوم کلینی از جابر از امام باقر (ع) نقل می کند که امیرالمؤمنین (ع) هنگامی که در کوفه بودند، هر روز صبح از خانه خود بیرون می آمد، در حالی که تازیانه ای در دست داشت که به آن (سبیه) می گفتند، در بازارهای کوفه از این بازار به آن بازار می گشت و در مقابل هر بازاری می ایستاد و خطاب به آنان می فرمود :

ای کاسب ها! از خدا بترسید.

تُجَّار و کسبه وقتی صدای حضرت را می شنیدند، هرچه در دستشان بود به زمین می گذاشتند و از صمیم قلب متوجه فرمایشات امیرالمؤمنین (ع) می شدند و با گوش خود می شنیدند که میفرمایند: طلب خیر را بر همه چیز، مقدم بدارید، با آسان گرفتن معامله به امواتان برکت دهید، به خریداران گران ندهید تا به شما نزدیک شوند و با بردباری اخلاق خود را زینت دهید، و از قسم خوردن دوری کنید، و از دورغ گویی بپرهیزید و از ظلم و ستم کناره بگیرید با مظلومین و ستمدیدگان با عدل و انصاف برخورد کنید، دور ربا نگردید و در اندازه گیری و اجناس، کم نگذارید و اجناس مردم را بی ارزش و حقیر نسازید و خود را از مفسدین روی زمین قرار ندهید.

نکته ای که باید مورد توجه قرار گیرد این است که به نماز و روزه و لباس کسی نگاه نکنید، ببینید در عبادت و راست گویی و خودداری از حرام چگونه رفتار می کنند. روایت داریم که روزی هر کسی حلال مقدر می شود «إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَسَمَ الْأَرْزَاقَ بَيْنَ خَلْقِهِ حَلَالًا وَ لَمْ يَقْسِمْهَا حَرَامًا فَمَنْ أَتَقَى اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ صَبَرَ أَتَاهُ اللَّهُ بِرِزْقِهِ مِنْ حِلِّهِ وَ مَنْ هَتَكَ حِجَابَ السُّتْرِ وَ عَجَّلَ فَأَخَذَهُ مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ قُصَّ بِهِ مِنْ رِزْقِهِ الْحَلَالِ وَ حُوسِبَ عَلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (کافی، ج ۵، ص ۸۰) یعنی خداوند عزیز و با عظمت خلائق را آفرید و روزی آنها را نیز به صورت حلال برای آنها قرار داد. پس اگر کسی چیزی از حرام مصرف کند به همان میزان از حلال محروم می شود و در قیامت نیز مورد ملامت خداوند قرار می گیرد.

امام صادق(ع) در بیان راهکار مناسب برای کسب روزی حلال می فرمایند:

کسی که می خواهد تجارت کند، باید شناختی در دینش داشته باشد تا حلال را از حرام باز شناسد و کسی که شناخت دینی ندارد و به احکام تجارت ناآشناست ولی تجارت می کند، خود را در شبهات افکنده است. لذا در گذشته مرسوم اینچنین بود که کاسبها ابتدا کتاب شریف مکاسب را میخواندند تا احکام خرید و فروش را فرا گیرند.

امام علی علیه السلام در روایتی می فرمایند: در بازار ننشیند مگر کسی که مسائل خرید و فروش را بداند و هر که با جهالت نسبت به مسائل خرید و فروش تجارت کند، در رباخوردن فرو می رود.

اهمیت کسب رزق حلال :

ادعیه ای که در کتب مختلف روایی همچون صحیفه سجادیه ، مفاتیح الجنان و... ذکر شده بیانگر و روشنگر راه و روش رسیدن به تعالی و سعادت بشر است لهذا به جهت مبحث اهمیت رزق حلال نمونه هایی را ذکر میکنیم. کمتر دعایی است که در کتب ادعیه آمده و در آن درخواست وسعت روزی و روزی حلال و طیب نشده باشد ، از آنجمله در دعای ابوحمزه چنین آمده است : «وارزقنی من فضلک رزقا واسعا حلالا طيبا» و مانند: «اللهم اعطني السعه فی الرزق» و نیز «وارزقنی رزقا

واسعا من فضلک الواسع « یا اینکه در دعاهای ماه مبارک رمضان می‌خوانیم «واجعل فیما تقضی و تقدر ان تطیل عمری و توسع علی رزقی و تؤدی عنی امانتی و دینی آمین رب العالمین» و در آنچه مقدر می‌کنی قرار داده که عمر من دراز و روزی من وسیع و امانت من ادا شود، ای پروردگار جهانیان مستجاب کن. در ادامه چند نمونه از احادیث گهربار اهل بیت را ذکر مینماییم :

رسول خدا(ص) فرمودند:

طلب الحلال فریضیه علی کل مسلم و مسلمة
کسب درآمد حلال بر هر مرد و زن مسلمانی واجب است.

رسول خدا(ص) فرمودند:

طلب الحلال جهاد

کار کردن برای کسب درآمد حلال جهاد است .

رسول خدا (ص) می‌فرماید:

عبادت دارای هفتاد جزء است که با فضیلت‌ترین آنها طلب روزی حلال است.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

الْكَادُّ عَلَى عِيَالِهِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؛ کسی که تلاش و کوشش برای خانواده می‌کند (در

کسب روزی حلال) مانند مجاهد در راه خدا است.(کافی، ج ۵)

عواملی که باعث کاهش رزق میشوند کدامند؟ :

در کتاب شریف سفینه البحار اعمالی یاد شده که موجب فقر و تنگی روزی می‌شود از آن جمله:
قسم دروغ، زنا، عادت به دروغ، کثرت استماع غناء، اندازه‌گیری نکردن در معیشت، ترک فامیل،

خواب میان نماز مغرب و عشاء و پیش از طلوع خورشید، دست نشستن هنگام غذا، ظروف ناشسته در شب گذاردن، و استخفاف به نماز و...

امام باقر(ع) فرمودند :

«ان العبد لیذنب الذنب فیزوی عنه الرزق»

بنده گناه می کند و به سبب آن روزی از او زده می شود.

امام صادق(ع) فرمودند:

«کثرة السحت یمحق الرزق»

حرامخواری زیاد، روزی را می برد

امیرالمومنین علی(ع) فرمودند:

قطع ارتباط خویشاوندی فقرا آور است

به این روایت دقت نماید :

حکایتی از امیرمومنان علی علیه السلام :

میفرمایند حضرت برای نماز به مسجد می رفتند به مردی در کنار درب مسجد فرمودند: این مرکب مرا نگه دار تا برگردم بعد از رفتن حضرت ، مرد افسار را دزدید و فرار کرد .علی (ع) در حالی که دو درهم در دست داشتند تا به عنوان حق الزحمه به مرد بدهند از مسجد بیرون آمدند.چون دیدند مرد رفته و لجام را نیز برده دو درهم را به غلامی دادند تا از بازار افساری بخرد .غلام رفت و در بازار افسار سرقت شده را یافت و آنرا به دو درهم خرید و افسار را گرفت و نزد حضرت آورد. حضرت فرمودند:

انسان بر اثر عجله ، روزی حلال را بر خودش حرام می کند ، در صورتی که با عجله نمی توان روزی را زیاد کرد

عواملی که باعث ازدیاد و برکت رزق میشوند کدامند ؟ :

در سفینه البحار حدود چهل عمل را یاد می‌کند که مؤثر در وسعت روزی است، از آن جمله: صله رحم، حسن رفتار با همسایه، تعقیب نماز صبح و عصر، صبح زود برای طلب روزی بیرون آمدن، همواره با طهارت بودن، اجابت مؤذن، ترک حرص، شکر نعمت، اجتناب از قسم دروغ، شستن دست قبل از طعام، هر روز سی مرتبه سبحان‌الله گفتن، استغفار، نماز شب صدقه دادن، پرداخت خمس و زکات

پیامبر اکرم(ص) در این باره می‌فرماید:

کسی که گرسنه شود یا احتیاجی داشته باشد ولی آن را از مردمان پنهان کند و تنها نزد خداوند بگوید، بر خداوند است که یک سال روزی حلال روزیش نماید.

امام صادق فرمودند:

من حسن بره اهل بیته زیدفی رزقه هر که باخانو ادهی خود نیکوکار باشد، روزیش زیادمی شود

امام علی در جایی دیگر فرمودند:

«من حسنت نیته، زید فی رزقه»

هر که خوش نیت باشد، روزیش زیاد می‌شود .

آیا رزق حلال با رزق طیب تفاوت دارد ؟

پاسخ به این سؤال بلی است چرا که رابطه‌ی حلال و طیب به لحاظ اصطلاحی متفاوت است به این معنا که بیان می‌شود :

۱- بعضی از حلال‌ها طیب است مثال غذایی که از پول حلال به دست آمده و برای بدن مفید است .

۲- بعضی از حلالها طیب نیست مثال غذایی که از پول حلال به دست آمده ولی برای بدن مفید نیست مانند غذاهای چند روز مانده یا فست فودها.

۳- برخی از طیبها حلال نیست مثال : غذایی که برای بدن بسیار مفید است همچون غلات ولی با پول حرام تهیه شده است.

خلاصه آنکه

حلال چیزی است که ممنوعیتی نداشته باشد از منظر شارع مقدس ، و " طیب " به چیزهای پاکیزه گفته می شود که موافق طبیعت بدن انسان باشد.

بهترین رزق از منظر اسلام رزقی است که هر دو شرط "حلیت و طیبیت" را باهم داشته باشد.

ب - رزق حرام

امام صادق فرمودند:

تَرَكُ لُقْمَةً حَرَامًا أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ صَلَاةِ الْفَلِيِّ رُكْعَةً تَطَوُّعًا ؛

ترک لقمه‌ی حرام، نزد خدا بهتر از خواندن هزار رکعت نماز مستحبی است.

کسانی که از کسب حرام پرهیز نمی کنند، خیال می کنند اگر از مال حرام صرف نظر کنند، کمبودی در معاششان پدید می آید و سخت محتاج و گرفتار می شوند.

هر مالی که انسان از راه نامشروع و حرام کسب کند، علاوه بر اینکه معصیت پروردگار را نموده و دارای عقوبت های اخروی است، و در دنیا نیز موجب گرفتاری های جبران ناپذیر خواهد شد که بی برکتی اموال، عدم مقبولیت عبادات و... از جمله آنهاست ، پیامبر گرامی اسلام(ص) در این رابطه فرمودند :

«هر شب در بیت المقدس فرشته ای فریاد می زد: هر کس مال حرامی بخورد، خداوند هیچ عمل واجب یا مستحبی از او را نمی پذیرد»

حتی امام صادق(ع) درباره گذاردن حج با مال حرام هشدار داده و می فرمایند:

هر گاه کسی مالی از غیر راه حلال به دست آورد و با آن به حج مشرف شود، چون گوید «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ»، خطاب می رسد: لا لَبَّيْكَ و لا سَعْدَيْكَ؛ تو نیامدی و رستگار نشدی

عدم استجاب دعا یکی دیگر از پیامدهای بی توجهی به کسب حلال است به گونه ای که پیامبر اکرم(ص) فرمودند :

« کسی که لقمه حرامی بخورد، تا چهل روز نمازش قبول نمی شود و تا چهل روز دعایش مستجاب نمی گردد و هر گوشتی که در بدن او از حرام روییده شود، به آتش جهنم سزاوارتر است »

یکی از مهمترین آثار بی توجهی به رزق حلال، تأثیر منفی بر نطفه و نسل است. در صورت نامشروع بودن «درآمد»، شیطان در به وجود آمدن فرزند مشارکت می کند و گرایش این فرزندان به گناه بیشتر می شود. پیامبر اکرم(ص) درباره عاقبت حرام خواری فرمودند :

هر کس در تحصیل مال بی باک باشد (و رعایت حلال و حرام را نکند)، خدا هم باکی ندارد که او را از هر دری وارد جنهم کند.

در ضرورت و اهمیت موضوع تاثیرات رزق حرام ، توجه شما را به این گوشه ای از تاریخ جلب مینماییم :

روز عاشورا بعد از آنی که امام حسین(ع) خطبه ای مبنی بر هدایت لشکر دشمن قرائت نمودند و سپس از دشمن سؤال کردند که به چه دلیل خون مرا مباح دانسته و قصد جان مرا کرده اید ، شخصی از میانه میدان فریاد میزند : بغضا لایبک ، سپس وجود نازنین سیدالشهداء خطاب به لشکریان عمر سعد فرمودند :

اینکه شما نافرمانی ام می کنید، و به سخن من گوش فرا نمی دهید، به خاطر این است که شکم هایتان از حرام پر شده و بر دل هایتان مهر خورده و دیگر حق را نمی پذیرید.

منشور اخلاقی کسب رزق حلال کدام است ؟

۱- حلال و حرام را بشناسد

امام صادق(ع) در بیان راه کار مناسب برای کسب روزی حلال می فرمایند: کسی که می خواهد تجارت کند، باید شناختی در دینش داشته باشد تا حلال را از حرام باز شناسد و کسی که شناخت دینی ندارد و به احکام تجارت ناآشناست ولی تجارت می کند، خود را در شبهات افکنده است

۲- مسائل و احکام خرید و فروش را بداند

امام علی(ع) در روایتی می فرمایند: در بازار ننشیند مگر کسی که مسائل خرید و فروش را بداند و هر که با جهالت نسبت به مسائل خرید و فروش تجارت کند، در ربا خوردن فرو می رود.

۳- به انجام عبادات در وقت خودش اهمیت بدهد

امیرالمؤمنین علی (ع) می فرمایند: اجابۀ المؤمن تزید فی الرزق
اجابت دعوت مؤذن، سبب فزونی روزی می شود .

۴- با مشتری مدارا نماید و انصاف به خرج دهد

خوش خلقی و سعه صدر و خوش رفتاری با مراجعین و خانواده در گشایش روزی بسیار موثر می باشد:

رسول گرامی اسلام در این باره می فرمایند: «ان فی الرفق الزیاده والبرکه و من یحرم الرفق یحرم الخیر

مدارا کردن با مردم باعث زیادی روزی و برکت آن می شود و کسی که اهل مدارا نباشد از خیر و برکت محروم می شود.

امیرالمؤمنین علیه السلام میفرمایند : فی سعه الاخلاق کنوز الارزاق

گنج های روزی در وسعت اخلاق نهفته است. (کافی ج ۸، ص ۲۳)

امام صادق سلام الله علیه میفرمایند : من حسن بره باهل بیته زید فی رزقه

کسی که به خانواده اش خوب احسان کند روزی اش زیاد می شود. (بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۱۰)

۵- مهمترین هدف کسب رزق حلال باشد

امروزه بسیاری از جوانان را می توان یافت که دلیل بیکاری آنان این است که کارهای بسیاری را تحقیر و کوچک می شمردند؛ از این رو خود را از روزی نهفته در آن کارها محروم می کنند .

کار و تلاش مشروع برای کسب روزی حلال هر چه باشد، باز موجب شرافت و کرامت انسان می شود و بهتر از آن است که انسان دست خویش را پیش از دیگران دراز کند و سربار آنان باشد . پیامبر اکرم (ص) در این باره فرمودند: «اگر انسان هیزم را بر پشت خویش حمل کند، بهتر از آن است که دست گدائی پیش دیگران دراز کند که معلوم نیست، چیزی به او بدهند یا ندهند

۶- قسم دروغ را از زندگیش دور نماید

چه بسیار انسان هایی که برای پیشبرد اهداف خویش وانجام یک معامله سودآور، چندین دروغ می گویند و چندین بار قسم دروغ می خورند .

امیرالمؤمنین علی می فرمایند: «اجتناب الیمین الکاذبه یزید فی الرزق» (۱۶۱)؛ ترک قسم دروغ روزی را زیاد می کند

قسم دروغ خوردن از گناهان کبیره است. هم عمر را کوتاه می کند و هم خیر و برکت را از رزق و روزی بر می دارد.

۷- احتکار ننماید

پیامبر اکرم (ص) می فرمایند: «هرکس کالای مسلمانان را احتکار کند، خداوند متعال او را به جذام مبتلا کرده و از جهت مالی نیز ورشکسته می شود

۸- در مقام عاق والدین قرار نگیرد

حضرت کاظم در بیان آثار نارضایتی و عقوق والدین می فرماید:

«العقوق يعقب القله و يؤدى الى الذله»؛

عقوق والدين كمى و تنگ دستى را به دنبال دارد و انسان را به ذلت و خواری می کشاند.

۹- تظاهر به فقر ننماید:

امیرالمؤمنان علی (ع) می فرمایند: «تظاهر به فقر، سبب فقر می شود

امیرالمؤمنان علی (ع) می فرمایند: «درخواست از دیگران کلید فقر است و روزی را نابود می کند

۱۰- با نشاط همیشه مرتب بر سر کارش حاضر شود

گرفتن ناخن و کوتاه کردن سبیل و شستن سر تا خطمی در هر جمعه، فقر را زایل و روزی را فراوان می کند

حضرت صادق (ع) فرمودند: «هر که روز پنج شنبه همه ی ناخن های خود را بگیرد و یکی را برای روز جمعه بگیرد، خداوند فقر را از او دور می گرداند

از عوامل وسعت روزی و بی نیازی مسواک زدن است .

رسول گرامی اسلام (ص) فرمودند: «هر کس که در روز یک بار مسواک بزند، خداوند از او راضی می شود و بهشت خانه ی اوست و کسی که در روز دوبار مسواک بزند سنت و روش پیامبر به جای آورده است، در مقابل هر نمازی که می خواند ثواب صد رکعت را به او عنایت می کند و او را بی نیاز می کند»

امیرالمومنین (ع) می فرماید: «هنگامی که کسالت و ناتوانی با هم پیوند می خورند، نتیجه ی این پیوند فقر و تنگدستی است»

۱۱- عقیق به دست نماید

امام رضا (ع) فرمودند: «عقیق فقر را می زداید و نفاق را از بین می برد»

۱۲- سعی بر ترک گناه داشته باشد.

همه گناهان به نوعی در کاهش رزق و روزی و زوال برکت و ایجاد فقر و مؤثر است، از این رو امیر المؤمنین (ع) می فرمایند :

تَوَقُّوا الذُّنُوبَ فَمَا مِنْ بَلِيَّةٍ وَ لَا نَقْصِ رِزْقٍ إِلَّا بِذَنْبٍ حَتَّى الْخَدَشَ وَ الْكِبُوءَةَ وَ الْمُصِيبَةَ

از گناهان بپرهیزید که هیچ بلایی و کم شدن رزق و روزی نیست مگر به واسطه گناه

۱۳- در مقام ظلم به مظلوم قرار نگیرد

امام صادق (ع) می فرماید: الذُّنُوبُ الَّتِي تَحْبِسُ الرِّزْقَ الزُّنَا (۳) از جمله گناهانی که نعمت ها را تغییر می دهد، ظلم است و زنا رزق و روزی را مسدود می کند.

امام سجاد (ع) شنیدم فرمودند: الذُّنُوبُ الَّتِي تُغَيِّرُ النِّعَمَ الْبُغْيُ عَلَى النَّاسِ (۴) یکی از گناهانی که موجب تغییر نعمت می شود، ظلم به مردم است.

۱۴- خواب بین الطلوعین را از خود دور نماید

خوابیدن بین اذان صبح و طلوع خورشید و هم چنین خوابیدن پیش از خواندن نماز عشا

۱۵- تدبیر در مخارج داشته باشد

أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فرمود: تَرَكَ التَّقْدِيرَ فِي الْمَعِيشَةِ يُورِثُ الْفَقْرَ (۲۱) پیش بینی و اندازه گیری نکردن در زندگی موجب فقر می گردد

۱۶- نیتش را قربۀ الی الله نماید

امام باقر سلام الله علیه می فرمایند: من حسنت نیته زید فی رزقه

هر که خوش نیت باشد، روزی اش افزایش می یابد. (بحارالانوار ج ۵۷، ص ۱۷۵)

پیامبر صلی الله علیه وآله فرمودند : هر کس برای خود نمایی سراغ دانش برود و نیتش از تحصیل علم ، مال دنیا باشد خداوند برکت را از او میگیرد

امام رضا سلام الله عليه می فرمایند: ان مؤمنَ لینوی الذنب فیحرم رزقه ؛
همانا مؤمن نیت گناه می کند و از رزقش محروم می شود.

۱۷- از انسان بخیل دوری نماید

حضرت صادق سلام الله عليه فرمودند : از شخص دست تنگ چیزی نخرید زیرا کالای او برکتی ندارد

۱۸- در هیچ شرایطی قسم نخورد

امیرالمومنین سلام الله عليه میفرمایند : بپرهیزید از قسم زیرا قسم گرچه ظاهراً سود زیادی در پی دارد
و کالا را به فروش میرساند اما برکت را از بین میبرد

۱۹- امانت دار باشد

پیامبر مکرم اسلام صلی الله علیه و آله :
امانتداری موجب بی نیازی و خیانت در امانت موجب فقر می شود

۲۰- دست رد به سینه فقیر نزنند خاصه در شب

امیرالمومنین علیه السلام میفرمایند :
رد کردن مرد فقیر در شب؛ موجب فقر است .

۲۱- اسراف نکند

امیرالمؤمنین علی (ع) می فرمایند: «اسراف سبب فقر و نیازمندی است و میانه روی باعث بی نیازی
می شود

۲۲- معامله ربوی انجام ندهد

عثمان به عیسی نقل می کند شخصی به امام صادق عرض کرد: خداوند در قرآن کریم می فرماید:

ی‌محق الله الربا و یربى الصدقات؛ خداوند ربا را نابود کرد، ولی صدقات را زیاد می‌کند». ولی می‌بینیم که بعضی ربا می‌خورند و اموالشان به ظاهر زیاد می‌شود. امام در پاسخ فرمودند: «چه نابودی از این بالاتر که یک درهم ربا دین انسان را نابود می‌کند و اگر توبه کند، باز هم اموالش از بین رفته و نابود می‌شود»

پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «هرکس مالی را از راه نامشروع و حرام به دست آورد، خدای متعال او را فقیر و نیازمند می‌سازد.

تتمه :

آنچه که مسلم است ضرورت فراگیری احکام فقهی در باب خرید و فروش و معاملات کمک شایانی به کسب لقمه حلال یا همان رزق حلال اجتناب ناپذیر بوده و بر همگان لازم و حتی فرض است که نسبت به آن کوتاهی ننمایند . امیدوارم با استعانت از حی سبحان ، همه ما نسبت به انجام تکالیف شرعی خود موفق بوده و همیشه دست به دعا داشته باشیم که :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اللّٰهُمَّ الرِّزْقَ حَلَالًا طَيِّبًا وَاسْعَابَ حِمْلِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ

﴿سوره بقره آیه ۱۷۰﴾